

ارزیابی کتاب درسی انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر (انتشارات سمت):

دیدگاه دانشجویان و مدرسان زبان تخصصی رشته کامپیوتر

حسن سودمند افشار (دانشیار آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران، نویسنده مسئول)

soodmand@basu.ac.ir

فاطمه حافظ (دانشجوی دکتری آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران)

hafezneda@yahoo.com

چکیده

کتاب‌های درسی از مهم‌ترین ارکان آموزش و یادگیری در نظام‌های آموزشی محسوب می‌شوند. بنابراین، انتخاب دقیق و ارزیابی آن‌ها، تا حد زیادی، موفقیت نظام‌های آموزشی را تضمین می‌کند. کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی برای اهداف ویژه نیز از این قاعده مستثنی نبوده و نقشی اساسی در موفقیت برنامه‌های آموزش زبان دارند. شلدون^۱ (۱۹۸۸) بر این باور است که کتاب‌های درسی، موتور محرکه برنامه‌های آموزش زبان انگلیسی هستند. بنابراین، هر کتاب درسی بایستی قبل از استفاده، با توجه به نیازهای خاص دانشجویان کلاس درس، مورد ارزیابی قرار گیرد. لذا، مطالعه حاضر به ارزیابی کتاب درسی انگلیسی تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر^۲ انتشارات سمت از دیدگاه دانشجویان و مدرسان می‌پردازد. هدف از انجام این مطالعه آن است که آیا از دیدگاه دانشجویان و مدرسان، کتاب درسی انگلیسی برای اهداف ویژه (زبان تخصصی) که در ایران برای دانشجویان کارشناسی رشته کامپیوتر تدریس می‌شود، اهداف، نیازها و خواسته‌های دانشجویان این رشته را تأمین می‌کند. شرکت‌کنندگان در این پژوهش، سه مدرس زبان تخصصی و ۸۳ دانشجوی کامپیوتر بودند که یک پرسش‌نامه در مقیاس لیکرت را تکمیل نموده، در یک مصاحبه نیمه‌ساخت‌مند،

1. Sheldon

2. Special English for the Students of Computer

شرکت کرده و مورد مشاهده واقع شدند. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین نظرات دانشجویان و مدرسان در مورد ملاحظات عملی، موضوع، مهارت‌ها و راهبردها، تمرینات، طراحی و محتوای کتاب تفاوت معناداری وجود ندارد. دیدگاه کلی آن‌ها این بود که این کتاب درسی، به‌رغم داشتن شایستگی‌های خاص، عمدتاً بر روی مهارت‌های خواندن تمرکز کرده و طبق اظهارات آن‌ها، مهارت‌های دیگر از جمله مکالمه و دستور زبان را نادیده گرفته است. یافته‌های مطالعه حاضر می‌تواند برای تهیه‌کنندگان مواد آموزشی، طراحان دوره‌های درسی زبان انگلیسی و مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه، مثمر ثمر واقع گردد.

کلیدواژه‌ها: کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر، انتشارات سمت، ارزیابی، رشته کامپیوتر، دانشجویان، مدرسان

۱. مقدمه

در هر نظام آموزشی، کتاب‌های درسی انگلیسی و مخصوصاً انگلیسی برای اهداف ویژه^۱ یا به اختصار ESP یکی از مهم‌ترین مواد آموزشی هستند. به اعتقاد تاملینسون^۲ (۲۰۰۳) انگلیسی برای اهداف ویژه یک اصطلاح عام است که به آموزش زبان انگلیسی برای دانشجویانی که زبان را برای یک شغل یا رشته تحصیلی خاصی فرا می‌گیرند اطلاق می‌شود. انگلیسی برای اهداف ویژه، همان‌طور که از عنوانش پیداست، برای گروهی خاص از افراد در محیطی خاص طراحی شده و مواد آموزشی که در آن استفاده می‌شود مربوط به حوزه تخصصی تحصیلی دانشجویان است (بالغی‌زاده و رحیمی، ۲۰۱۱). انگلیسی برای اهداف ویژه به دو بخش اصلی انگلیسی برای اهداف آکادمیک^۳ یا به اختصار (EAP) و انگلیسی برای اهداف شغلی^۴ یا به اختصار (EOP) تقسیم می‌شود (هاچینسون و واترز^۵، ۱۹۹۴). ریچاردز و اشمیت^۶ (۲۰۱۰) انگلیسی برای اهداف ویژه را به‌عنوان نقش انگلیسی در دوره آموزش زبان

1. English for Specific Purposes
2. Tomlinson
3. English for Academic Purposes
4. English for Occupational Purposes
5. Hutchinson & Waters
6. Richards & Schmidt

تعریف می‌کنند که در آن، مواد آموزشی و اهداف دوره براساس نیازهای خاص گروهی خاص از فراگیران تعیین می‌شود. همچنین، سیلوا^۱ (۲۰۰۲) معتقد است که انگلیسی برای اهداف ویژه واکنشی به نیازهای زبان‌آموزان و فراگیری زبان در ارتباط با مشاغل آینده آن‌ها است.

همان‌طور که هایلند^۲ (۲۰۰۶) و تاملینسون (۲۰۱۲) معتقدند، مواد آموزشی به هر چیزی که می‌تواند یادگیری زبان را تسهیل نماید، اطلاق می‌شود که می‌تواند شامل ابزارهای صوتی و تصویری، منابع متصل به کامپیوتر، اشیاء واقعی یا صرفاً عملکرد باشد. از سوی دیگر، هیچ‌کس نمی‌تواند اهمیت اساسی کتاب‌های درسی را در آموزش زبان انگلیسی به‌خصوص برای اهداف ویژه انکار کند. دادلی ایوانز و سنت جان^۳ (۱۹۹۸) معتقدند که کتاب‌های درسی و مواد آموزشی، نقش مهمی در شرایط مختلف یادگیری از جمله در معرض زبان قرار دادن زبان‌آموزان به‌ویژه در بافت‌های انگلیسی به‌عنوان زبان خارجی^۴ یا به اختصار EFL و کمک به مدرسان در مسئولیت‌هایشان ایفا می‌کنند. ریاضی (۲۰۰۳، ص. ۵۲) معتقد است که «کتاب‌های درسی نقش بسیار مهمی در حوزه تدریس و یادگیری زبان ایفا می‌کنند و پس از مدرس، عوامل مهم بعدی در کلاس زبان دوم/خارجی در نظر گرفته می‌شوند». کتاب‌های درسی برای دانشجویان، جهت پاسخ‌گویی به نیازهای آن‌ها می‌باشد (سلس مورسیا^۵، ۲۰۰۱). همچنین، کانینگ ورث^۶ (۱۹۹۵) اظهار می‌دارد که کتاب‌های درسی باید با نیازهای یادگیرندگان و با اهداف و مقاصد برنامه‌های یادگیری زبان مطابقت داشته باشند. بنابراین، انتخاب کتاب‌های انگلیسی برای اهداف ویژه، امری مهم در نظام آموزشی محسوب می‌شود. برای انتخاب مواد انگلیسی برای اهداف ویژه، کانینگ ورث (۱۹۹۵) تأکید دارد که باید انتخابی دقیق صورت گیرد و مواد آموزشی

1. Silva
2. Hyland
3. Dudley-Evans & St John
4. English as a Foreign Language
5. Celce-Murcia
6. Cunnigsworth

انتخاب شده بایستی به شدت اهداف، رویه‌ها و ارزش‌های برنامه آموزشی و نیازهای دانشجویان را منعکس کنند.

بنابراین، یکی از مهم‌ترین عوامل بهبود یادگیری زبان خارجی به‌طور اعم و انگلیسی برای اهداف ویژه به‌طور اخص این است که ببینیم آیا کتاب‌های درسی برای اهداف دوره، مفید و مناسب هستند. این کار از طریق فرآیند ارزیابی^۱ کتاب‌های درسی انجام می‌شود، که هدف مطالعه حاضر نیز همین می‌باشد. هاجینسون و واترز (۱۹۸۷، ص. ۹۶) ارزیابی را به‌عنوان «امر قضاوت در مورد تناسب و سنخیت چیزی برای هدفی خاص» تعریف می‌کنند. همچنین، ارزیابی، تشخیص ارزش چیزی برای برخی از اهداف است (رابینسون^۲، ۱۹۹۱). بنابراین، شاید یکی از مهم‌ترین تصمیم‌گیری‌ها در فرآیند آموزش زبان انگلیسی برای اهداف ویژه، ارزیابی باشد که برای انتخاب کتاب‌های درسی حیاتی می‌باشد.

هنگامی که مدرسان با کتاب‌های متفاوت و متنوع مواجه می‌شوند، ممکن است سردرگم شوند و در نتیجه این امکان وجود دارد که کیفیت کتاب‌ها و نیازهای یادگیرندگان را نادیده گرفته و از در دسترس‌ترین و متداول‌ترین کتاب‌ها استفاده کنند. بنابراین، ارزیابی کتاب‌های درسی جزء جدایی‌ناپذیر نظام آموزشی است و می‌تواند به‌عنوان اولین و شاید مهم‌ترین گام در فرآیند آموزش و یادگیری زبان عمل کند. با توجه به ارزیابی کتاب‌های درسی، مدرسان به مقیاس‌ها و معیارهایی نیاز دارند تا ارزیابی را به روش صحیح و خیلی دقیق انجام دهند. مک‌گراث^۳ (۲۰۰۲) معتقد است که ارزیابی کتب درسی در تولید و اجرای برنامه‌های یادگیری زبان بسیار مهم است. بدین‌منظور، استفاده از لیست معتبری از معیارها برای ارزیابی نظام‌مند، ضروری است (سودمند افشار، ۲۰۰۷). سیاست‌گذاران آموزشی، نویسندگان، نظریه‌پردازان آموزشی، ناشران کتاب‌های درسی و مدرسان جملگی در این فرآیند دخیل هستند و البته ممکن است دیدگاه‌های متناقض در مورد این‌که کدام کتاب درسی مفیدتر و

1. Evaluation

2. Robinson

3. McGrath

مناسب‌تر باشد، نیز وجود داشته باشد. اما نباید این مسئله را از ذهن دور نگه داشت که دانشجویان و مدرسان در ارزیابی، نقش مهمی داشته و دیدگاه‌های آن‌ها اهمیت اساسی دارد. لذا، با توجه به کمبود تحقیق در این زمینه در ایران، نیاز به انجام مطالعات بیشتر در مورد ارزیابی مواد آموزشی زبان تخصصی مخصوصاً از دیدگاه هم دانشجویان و هم مدرسان احساس می‌شود.

در ایران، ارزیابی کتاب‌های درسی که نیازها و دیدگاه‌های دانشجویان را در مورد مواد آموزشی طراحی شده برای آن‌ها در نظر بگیرند، معمولاً انجام نمی‌شود (بالغی‌زاده و رحیمی، ۲۰۱۱). بنابراین، این مطالعه به دنبال بررسی آن است که آیا کتاب درسی انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر چاپ انتشارات سمت (سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها)، اهداف، نیازها و خواسته‌های دانشجویان را از دیدگاه خود آن‌ها و مدرسان برآورده می‌کند. علاوه بر این، مطالعه کنونی به مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان و مدرسان نسبت به کتاب ذکر شده می‌پردازد.

۲. پیشینه پژوهش

امروزه کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه توجه بسیاری از محققان در ایران را به خود جلب کرده است. کتاب‌های درسی مهم‌ترین و در دسترس‌ترین ابزار در اختیار مدرسان می‌باشند؛ بنابراین انتخاب دقیق و ارزیابی آن‌ها موفقیت نظام‌های آموزشی را تضمین می‌کند. با توجه به اهمیت فراوان کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه، بسیاری از محققان آن‌ها را از زوایای مختلف ارزیابی کرده‌اند که ذیلاً به برخی از این مطالعات اشاره می‌شود.

تاج‌الدین (۲۰۰۵) در مطالعه خود برخی از کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه را از سه جنبه درون‌داد زبان‌شناختی^۱، برون‌داد زبان‌شناختی^۲ و ارتباط آن‌ها با یکدیگر، ارزیابی کرد. نتایج وی نشان داد که کتاب‌های درسی انگلیسی برای

-
1. Linguistic input
 2. Linguistic output

اهداف ویژه که توسط سازمان سمت منتشر می‌شوند، رویکرد و برنامه درسی واحدی نداشته و هدف خاصی را دنبال نمی‌کنند.

طیب‌پور (۲۰۰۵) از رویکرد تأکید صرف بر مهارت خواندن، ناکافی و نامناسب بودن مواد و مطالب آموزشی انگلیسی برای اهداف ویژه در ایران انتقاد کرد. فرهادی (۲۰۰۵، ص. ۵) نیز استدلال کرد که کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه انتشارات سمت «نامناسب، بی‌اثر و در بعضی موارد با خطاهای حتی تایپی و نوشتاری و محتوای دور از شأن تحصیلات دانشگاهی می‌باشند».

رحیمی (۲۰۰۸) نیز با ارزیابی یک کتاب درسی زبان تخصصی پزشکی دریافت که سازگاری بالایی بین مهارت‌های نوشتاری و خوانداری با برنامه‌های درسی زبان تخصصی ایران در این زمینه وجود دارد؛ علاوه بر این، برنامه‌های درسی زبان تخصصی در ایران به مهارت‌های شنیداری و گفتاری توجه نمی‌کنند. بنابراین، وی نتیجه گرفت که «مجموعه اصطلاحات پزشکی (کوهن، ۲۰۰۸، ص. ۱۵)، کتابی کاملاً مناسب برای اهداف انگلیسی پزشکی در دانشگاه‌های ایران نیست، اما مزایای آن را در مواردی که با محتوا و اهداف برنامه درسی سازگار هستند، نمی‌توان نادیده گرفت».

مزدایسنا و تحریریان (۲۰۰۸، ص. ۲۷۸) بر این باورند که دوره‌های انگلیسی برای اهداف ویژه در دانشگاه‌های ایران، مانند بسیاری از کشورها، «وضعیت حاشیه‌ای دارند»؛ بنابراین، مهارت‌های زبان عمومی اکثر دانشجویان زبان تخصصی ایران پایین است. آن‌ها همچنین کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه انتشارات سمت را ارزیابی کرده و اظهار داشتند:

مطالب این کتاب‌ها برای پاسخ‌گویی به نیازهای یادگیری، خواسته‌ها و علایق دانشجویان ایرانی طراحی نشده‌اند، مقالات به‌طور عمده بر مبنای موضوع انتخاب می‌شوند، که به حوزه مطالعه دانشجویان مربوط می‌شوند، نه براساس ژانر^۲ یا رشته‌ای خاص (ص. ۲۷۸).

-
1. Cohen
 2. Genre
 3. Discourse

در مطالعه‌ای دیگر، رزمجو و رئیسی (۲۰۱۰)، کتاب‌های انگلیسی برای اهداف ویژه برای دانشجویان علوم پزشکی چاپ توسط سازمان سمت را ارزیابی کردند. آن‌ها ویژگی‌هایی همچون ویژگی‌های ساختاری، ملاحظات نظری، ملاحظات عملی، مهارت‌های چهارگانه زبان، محتوا، واژگان و ساختار دستوری را از دیدگاه مدرسان و دانشجویان مورد بررسی قرار دادند. نتایج آن‌ها نشان‌دهنده نارضایتی شرکت‌کنندگان از بیشتر معیارهای فوق بود. علاوه بر این، بین نظرات دانشجویان و مدرسان تفاوت معناداری در این زمینه وجود نداشت.

بالغی‌زاده و رحیمی (۲۰۱۱) استدلال می‌کنند که در ایران، ارزیابی نظام‌مند کتاب‌های درسی معمولاً انجام نمی‌شود و نیاز و ایده‌های دانشجویان نسبت به مواد آموزشی که برای آن‌ها طراحی شده، نادیده گرفته می‌شود. همچنین، اسلامی‌راسخ (۲۰۱۰) اشاره می‌کند که کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه که برای دانشجویان مهندسی توسط وزارت علوم ایران طراحی شده، براساس تجزیه و تحلیل نظام‌مند نیازها نیست.

فاخر عجب‌شیر (۲۰۱۱) کتاب انگلیسی برای دانشجویان مدیریت نوشته مشفق را ارزیابی کرد. او دیدگاه دانشجویان و مدرسان را نسبت به این کتاب بررسی کرد. نتایج نشان داد که از دیدگاه شرکت‌کنندگان، نقائص عمده، مربوط به رویکرد نویسنده به زبان و روش شناسی، عدم وجود توازن در پرداختن به مهارت‌های چهارگانه زبان و پوشش ناکافی فعالیت‌های ارتباطی بود.

همچنین، مالکی و کاظمی (۲۰۱۲)، مجموعه اصطلاحات پزشکی (کوهن، ۲۰۰۸) را با کتاب‌های انتشارات سمت مقایسه کردند. نتایج نشان داد که هر دو گروه مدرسان و دانشجویان از کتاب‌های انتشارات سمت رضایت نداشتند و مجموعه اصطلاحات پزشکی با توجه به دسته‌بندی مطالب، کیفیت زبان، فعالیت‌ها، موضوع و محتوا بهتر بود.

وثوقی و همکاران (۲۰۱۳)، انتشارات سمت را براساس سه معیار از جمله ارزیابی اهداف، مرور محتوا و ارزیابی ساختار کلی مورد تحلیل انتقادی قرار دادند. نتایج

آن‌ها نشان داد که کتاب‌های انگلیسی برای اهداف آکادمیک، که در حال حاضر در دانشگاه‌های ایران مورد استفاده قرار می‌گیرند، نیازهای ضروری متداول انگلیسی برای اهداف آکادمیک را که نتایج تحقیقات نوین در این خصوص بر آن تأکید دارند را در نظر نمی‌گیرند.

به‌علاوه، عبادی و نادری فرجاد (۲۰۱۵)، کتاب جدید انگلیسی برای اهداف ویژه به‌نام *انگلیسی آکسفورد برای مشاغل پزشکی*، را ارزیابی کرده و به‌دنبال آن بودند که دریابند آیا براساس نظرات دانشجویان، می‌توان آن را جایگزین کتاب *انگلیسی برای دانشجویان پزشکی* انتشارات سمت کرد. در این مطالعه، ۶۶ دانشجوی پزشکی که دوره انگلیسی برای اهداف آکادمیک را در دانشگاه علوم پزشکی البرز می‌گذراندند، به‌عنوان شرکت‌کنندگان مطالعه انتخاب شدند. آن‌ها از یک پرسش‌نامه استفاده کردند که شامل ۵۵ گویه بود و شش بخش کلی از جمله ملاحظات نظری، ویژگی‌های سازمانی و ملاحظات عملی، محتوا، مهارت‌های زبان، واژگان و ساختار دستوری را مورد ارزیابی قرار می‌داد. نتایج نشان داد که *انگلیسی آکسفورد برای مشاغل پزشکی*، نظر اکثر شرکت‌کنندگان را به‌خود جلب کرده بود. یافته‌های ایشان همچنین نشان داد که با توجه به ملاحظات نظری، شرکت‌کنندگانی که کتاب انتشارات سمت را مطالعه کرده بودند، به‌طور معناداری کمتر از شرکت‌کنندگانی که کتاب *انگلیسی آکسفورد برای مشاغل پزشکی* را گذرانده بودند، از کتاب درسی خود راضی بودند.

سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶) در پژوهشی جامع درباره آموزش زبان انگلیسی برای اهداف آکادمیک در ایران به برخی از مشکلات جدی کتاب‌های درسی انتشارات سمت پرداختند. به نظر ایشان، اولاً، کتاب‌های درسی سمت، صرفاً بر پایه نظرات نویسندگانشان مبنی بر این که چه نوع مهارت‌ها و نیازهای زبانی مورد نیاز دانشجویان انگلیسی برای اهداف آکادمیک می‌باشند، تدوین و گردآوری شده و براساس روش‌های نظام‌مند تجزیه و تحلیل نیازهای مخاطبین، تألیف نمی‌شوند. دوم اینکه، محتویات و قالب کتاب‌های درسی انتشارات سمت «سفارشی» و از پیش تعیین شده هستند (ص. ۱۴۳). آن‌ها استدلال کردند که «سازمان سمت یک چارچوب ثابت

و از پیش تعیین شده در اختیار نویسندگان قرار می‌دهد که آن‌ها به‌عنوان یک مدرس مجرب انگلیسی برای اهداف آکادمیک و همچنین یک مؤلف پیشگام کتب سمت، باید مواد آموزشی خود را در آن قرار دهند» (ص. ۱۴۳). سوماً، طراحی فیزیکی و ظاهری کتاب‌های درسی و موضوعات و مطالب آن‌ها به اندازه کافی جذاب و مهیج نیست.

توکلی و توکل (۲۰۱۸)، در مطالعه خود به کاستی‌ها و مشکلات غیرقابل انکار آموزش زبان انگلیسی برای اهداف آکادمیک در ایران پرداختند. براساس یافته‌های آنها، براساس دیدگاه‌های مدرسان و دانشجویان دوره آموزش زبان انگلیسی برای اهداف آکادمیک، یکی از مشکلات اصلی در این زمینه، عدم وجود تجزیه و تحلیل نیازها می‌باشد. آن‌ها بر این باورند که سیستم آموزش زبان انگلیسی برای اهداف آکادمیک در ایران هیچ‌گونه بروزسانی نداشته و صرفاً بر مهارت خواندن استوار است. به‌علاوه، کتاب‌های مورد استفاده این دوره که برای چندین دهه آموزش داده شده‌اند، منسوخ و دارای اشتباهات دستوری و واژگانی می‌باشند. لذا نیاز به ارزیابی دقیق‌تر و نظام‌مندتر و نیازسنجی کامل توسط کارشناسان مجرب زبان انگلیسی برای اهداف آکادمیک قبل از معرفی آن‌ها برای کلاس‌های درس وجود دارد. همچنین، این کتب نیازمند بروزرسانی منظم براساس تغییرات عمده یا پیشرفت‌های حاصله می‌باشند.

اگر چه مطالعاتی در مورد ارزیابی کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف آکادمیک در ایران انجام شده است، اما به نظر می‌رسد که مطالعه خاصی در رابطه با ارزیابی نظام‌مند کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر از دیدگاه دانشجویان و مدرسان انجام نشده است. بنابراین، در این خصوص برای انتخاب کتاب درسی مناسب برای زبان تخصصی رشته کامپیوتر، چالش‌هایی وجود دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر به ارزیابی ملاحظات عملی، مسائل موضوعی، سازگاری با اهداف، مسائل زبانی، مهارت‌ها و راهبردها، تمرینات، طراحی و محتوا پرداخته و قصد دارد نقاط ضعف و قوت کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان

رشته کامپیوتر انتشارات سمت را از دیدگاه دانشجویان و مدرسان این رشته تبیین نماید.

۳. روش انجام پژوهش

۳.۱. بیان مسئله و سؤالات پژوهش

کتاب‌های مختلف و متنوعی در زمینه زبان تخصصی رشته کامپیوتر در بازار وجود دارد. این تنوع، انتخاب کتاب‌های درسی مناسب و مفید براساس نیازها و اهداف یادگیرندگان را برای مدرسان دشوار و چالش برانگیز می‌کند. مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه باید عوامل لازم دخیل در انتخاب کتاب‌های درسی مناسب را مورد توجه قرار دهند. بنابراین، روش انتخاب یک کتاب خوب و مناسب، امری مهم در هر سیستم آموزشی برای مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه است. به دلیل سیاست‌های آموزشی موجود در بسیاری از دانشگاه‌های ایران، مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه به نوعی ملزم به استفاده از کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه انتشارات سمت هستند. در همین راستا، دانشگاه آزاد اسلامی کرج نیز از کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر نوشته منوچهر حقانی استفاده می‌کند. هر کتاب درسی، باید با توجه به نیازهای خاص دانشجویان کلاس درس، مورد ارزیابی قرار گیرد. مدرسان، دانشجویان و کتاب‌های درسی سه رکن اصلی فرآیند آموزش را تشکیل می‌دهند که از میان آن‌ها کتاب‌های درسی اهمیت ویژه‌ای دارند؛ زیرا هم مدرسان و هم دانشجویان تا حد زیادی به آن‌ها وابسته‌اند؛ بنابراین، ارزیابی و بررسی دقیق کتاب‌های درسی و انتخاب مطالب مناسب آموزشی امری بسیار مهم به نظر می‌رسد (میرزایی و طاهری، ۱۳۹۴). آموزش زبان انگلیسی برای اهداف ویژه به‌عنوان مهم‌ترین شاخه آموزش زبان انگلیسی تخصصی در سیستم آموزش دانشگاهی ایران، همواره مورد توجه اهل فن بوده و در این زمینه کتاب‌های گوناگونی در سطوح متفاوت برای رشته‌های مختلف دانشگاهی به رشته تحریر درآمده است که با توجه به تنوع و نیز نیاز مبرم به ارتقای همیشگی کیفیت این‌گونه کتاب‌ها،

ارزشیابی علمی و دقیق آن‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است (محمودی و احمدی صفا، ۱۳۹۳). با این وجود، به نظر می‌رسد که تحقیقات کمی در زمینه ارزیابی کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه از دیدگاه دانشجویان و مدرسان به صورت توأمان انجام پذیرفته است و محققان توجه اندکی به دیدگاه‌های دانشجویان در روش ارزیابی خود داشته‌اند. بنابراین این مقاله پژوهشی، تلاشی برای ارزیابی کتاب درسی انگلیسی تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر انتشارات سمت از دیدگاه دانشجویان و مدرسان می‌باشد. یافته‌های این مطالعه می‌تواند برای مدرسان زبان تخصصی رشته کامپیوتر به منظور انجام انتخابی دقیق، سودمند باشد. علاوه بر این، نتایج این مطالعه، آن‌ها را از دیدگاه‌های دانشجویان آگاه می‌کند. این مطالعه همچنین می‌تواند به مدرسان زبان تخصصی به طور اعم و رشته کامپیوتر به طور اخص کمک کند تا تفاوت دیدگاه‌های خود و دانشجویان را در این زمینه دریابند. به علاوه، یافته‌های مطالعه حاضر می‌تواند برای تهیه‌کنندگان مواد آموزشی و طراحان دوره‌های درسی زبان انگلیسی برای اهداف ویژه نیز مثمر ثمر واقع گردد.

با عنایت به اهمیت ارزیابی کتب انگلیسی برای اهداف آکادمیک و براساس مطالب فوق‌الذکر و همچنین برای پرکردن خلأ پژوهشی موجود در این زمینه، سؤالات زیر برای پژوهش حاضر ارائه می‌شوند:

۱. دیدگاه دانشجویان کامپیوتر در خصوص کتاب انگلیسی تخصصی برای

دانشجویان کامپیوتر انتشارات سمت چیست؟

۲. دیدگاه مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه در خصوص کتاب انگلیسی

تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر انتشارات سمت چیست؟

۳. آیا تفاوت معناداری بین دیدگاه‌های دانشجویان درباره کتاب انگلیسی

تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر انتشارات سمت و مدرسان در این

خصوص وجود دارد؟

۴. براساس نتایج مصاحبه، نظر دانشجویان و مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه در خصوص کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر انتشارات سمت چیست؟

۳.۲. طرح

این پژوهش از روش تحقیق ترکیبی^۱ بهره برده و برای جمع‌آوری و تحلیل و تفسیر داده‌ها هم از روش کمی و هم از روش کیفی استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌های کمی، از پرسش‌نامه ساختمند در مقیاس لیکرت و برای بخش کیفی، از مصاحبه نیمه ساختمند استفاده شده است.

۳.۳. شرکت‌کنندگان

شرکت‌کنندگان این پژوهش، از میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج که در درس زبان تخصصی کامپیوتر ثبت نام و شرکت کرده بودند، انتخاب شدند. هشتاد و سه دانشجو (۳۲ مرد و ۵۱ زن) و سه مدرس انگلیسی برای اهداف ویژه در این مطالعه شرکت کردند. شرکت‌کنندگان بخش دانشجویی، دانشجویان سال دوم کارشناسی بودند و سن آن‌ها بین ۱۹ تا ۲۳ سال بود. مدرسان، دانشجوی مقطع دکتری درگرایش آموزش زبان انگلیسی بودند که چندین سال تجربه تدریس زبان عمومی و تخصصی رشته‌های مختلف را داشتند. روش انتخاب شرکت‌کنندگان براساس نمونه‌گیری در دسترس بود. رضایت هر دو گروه از شرکت‌کنندگان، قبل از انجام پژوهش، اخذ گردید.

۳.۴. ابزار پژوهش

ابزار مختلفی برای انجام ارزیابی کتب از جمله پرسش‌نامه‌ها، مقیاس‌های رتبه‌بندی، مصاحبه‌ها، چک‌لیست‌ها (سیاهه‌ها)، مشاهدات و بررسی سوابق وجود دارد (رایبسون، ۱۹۹۱). به اعتقاد دادلی ایوانز و سنت جان (۱۹۹۸)، استفاده از پرسش‌نامه‌ها، عموماً گسترده‌تر از سایر ابزارهای ارزیابی است. بنابراین، در مطالعه

حاضر نیز از پرسش‌نامه استفاده شد. پرسش‌نامه، شامل ۲۰ سؤال در مورد کتاب درسی مذکور مبتنی بر مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (Likert-scale) بود که از عالی تا بسیار ضعیف (عالی، خوب، متوسط، ضعیف و بسیار ضعیف) مرتب شده بود (ضمیمه ۱). پرسش‌نامه مورد استفاده براساس مدل ارزیابی شلدون (۱۹۸۸) بود که توسط کریمی (۲۰۰۶) برای بافت ایران اصلاح و مناسب‌سازی شده بود. پرسش‌نامه، در اصل به زبان انگلیسی طراحی شده است که محققان برای رفع ابهام و درک بهتر توسط دانشجویان، آن را به فارسی ترجمه نموده و برای سنجش روایی آن، نسخه ترجمه شده توسط یک متخصص در این زمینه مورد قضاوت و بررسی قرار گرفت و اصلاحات ایراد شده اعمال گردید. این پرسش‌نامه، بخش‌های مختلف را بررسی می‌کند که شامل ارزیابی ملاحظات عملی، مسائل موضوعی، سازگاری اهداف، مسائل زبانی، مهارت‌ها و راهبردها، تمرینات، طراحی و محتوا می‌باشد که شاخص‌های زیر را در بر می‌گیرد.

- سؤال‌های ۱ و ۲ به‌عنوان شاخص میزان در دسترس بودن منبع (۱)،
 - سؤال ۳ به‌عنوان شاخص اقتصادی بودن منبع (۲)،
 - سؤال‌های ۴ و ۵ به‌عنوان شاخص تطابق با اهداف آموزشی (۳)،
 - سؤال‌های ۶ و ۱۰ به‌عنوان شاخص میزان ایجاد انگیزه یادگیری در مخاطب (۴)،
 - سؤال‌های ۷ و ۸ و ۹ و ۱۱ و ۱۸ به‌عنوان شاخص نکات فنی آموزشی کتاب (۵)،
 - سؤال‌های ۱۲ و ۱۹ و ۲۰ به‌عنوان شاخص تطابق با نیاز مخاطب (۶)،
 - سؤال‌های ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ به‌عنوان شاخص مهارت‌های گنجانده شده در کتاب (۷)،
 - سؤال‌های ۱۶ و ۱۷ به‌عنوان شاخص تنوع و خلاقیت (۸).
- برای حصول اطمینان از روایی آن، ابتدا پرسش‌نامه به‌طور آزمایشی بر روی یک نمونه ۴۰ نفری با خصوصیات مشابه با شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر به‌صورت

پیلوت اجرا و براساس نتایج حاصله، تغییرات لازم در گویه های پرسش نامه، اعمال شد. شاخص پایایی آلفای کرونباخ، ۰/۷۳ بود. علاوه بر آن، به منظور بررسی عمیق تر موضوع مورد بحث، از روش های مختلف جمع آوری و تفسیر داده ها^۱ استفاده شد. یعنی علاوه بر استفاده از پرسش نامه ساختمند، مصاحبه ای نیمه ساختمند نیز با ۱۵ دانشجو و هر سه مدرس انگلیسی برای اهداف ویژه انجام شد (ضمیمه ۲). به منظور سنجش روایی مصاحبه نیمه ساختمند، یک متخصص در زمینه مسائل آموزش زبان انگلیسی با گرایش تئیه و تدوین مطالب درسی، آن را مورد قضاوت و بررسی قرار داد که براساس نظرات وی، تغییرات لازم اعمال شد. محققان، همچنین کلاس های انگلیسی برای اهداف ویژه را با استفاده از چک لیست ثبت مشاهده^۲ که توسط سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶) تهیه و استفاده شده است، بررسی کردند (ضمیمه ۳). البته چک لیست سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶) در اصل به زبان انگلیسی تهیه شده که برای رفع ابهام و ایجاد سهولت در درک آن توسط دانشجویان زبان تخصصی، در این مطالعه به فارسی ترجمه و استفاده شد.

۳.۵. روند انجام پژوهش

ابتدا، کتاب درسی انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر توسط دانشجویان و مدرسان براساس پرسش نامه ساختمند مورد ارزیابی قرار گرفت. پرسش نامه ها در یک جلسه توزیع و جمع آوری شدند. یکی از محققان در جلسه توزیع پرسش نامه برای تبیین و توضیح ابهامات احتمالی در مورد سؤالات پرسش نامه برای دانشجویان حضور داشت. همان طور که قبلاً ذکر شد، پیش از توزیع پرسش نامه، محققان در مورد رضایت دانشجویان و مدرسان برای شرکت در مطالعه، اطمینان حاصل نموده و هدف از انجام تحقیق برای شرکت کنندگان در این مطالعه به منظور افزایش همکاری آنها، توضیح داده شد. همچنین، به شرکت کنندگان اطمینان داده شد که داده ها به طور محرمانه نگهداری شده و تنها برای اهداف مطالعه حاضر استفاده

-
1. Triangulation
 2. Observation checklist

خواهند شد. بعد از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، به منظور استفاده از روش‌های مختلف جمع‌آوری و تفسیر داده‌ها و کنکاش عمیق‌تر نتایج حاصل از پرسش‌نامه، از مصاحبه‌ای نیمه‌ساخت‌مند نیز استفاده شد. جلسات مصاحبه در عرض یک هفته انجام شد. هر مصاحبه تقریباً ۱۰ دقیقه به طول انجامید. محققان برای به‌دست‌آوردن اطلاعات لازم از شرکت‌کنندگان، شش سؤال پرسیدند و سپس پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در مصاحبه ضبط، پیاده، و مورد تحلیل محتوا قرار گرفتند. الگوها و مفاهیم مشترک پاسخ‌ها، استخراج، کدگذاری و نهایتاً «کمی‌سازی»^۱ (دورنی^۲، ۲۰۰۷، ص. ۲۶۹) شده و در جدولی ارائه گردید. علاوه بر این، محققان، کلاس‌های انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر را مشاهده و از چک لیست مشاهده سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶) استفاده کردند. پس از اتمام جمع‌آوری داده‌ها، به‌علت توزیع غیر نرمال، برای پاسخ به دو سؤال نخست از آزمون ناپارامتریک رتبه علامت‌دار ویلکاکسون^۳ و برای پاسخ به سؤال سوم به منظور تعیین معنادار بودن تفاوت میان نظرات دانشجویان و اساتید، از آزمون ناپارامتریک من-ویتنی یو^۴ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه نیمه‌ساخت‌مند هم، از روش تحلیل محتوا به نحوی که قبلاً ذکر شد استفاده گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Quantitized
2. Dornyei
3. Wilcoxon signed-rank Test
4. Mann-Whitney U Test

۴. یافته‌ها

۴.۱. داده‌های کمی

۴.۱.۱. پاسخ سؤال اول

به منظور نشان دادن دیدگاه دانشجویان نسبت به کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر انتشارات سمت، نخست جهت تعیین نوع آزمون استنباطی (پارامتریک یا ناپارامتریک)، آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی توزیع نرمال داده‌ها استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت سنجش توزیع نرمال داده‌های دانشجویان

شاخص	میزان در دسترس بودن منبع	اقتصادی بودن منبع	تطابق با اهداف آموزشی	میزان ایجاد انگیزه یادگیری در مخاطب	نکات فنی-آموزشی کتاب	تطابق با نیاز مخاطب	مهارت‌های گنجانده شده در کتاب	خلایق
میانگین	۷,۷۹	۲,۰۸	۴,۱۲	۳,۹۳	۱۰,۱۰	۶,۰۳	۶,۳۴	۴,۰۷
انحراف معیار	۱,۱۱	.۷۱	۱,۰۸	۱,۲۳	۲,۰۳	۱,۵۱	۱,۸۸	۱,۱۳
آماره	۱,۱۱	.۷۱	۱,۰۸	۱,۲۳	۲,۰۳	۱,۵۱	۱,۸۸	۱,۱۳
درجه معناداری	۰۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۱	۰۰۰۰	۰۰۱	۰۰۰۰

همان‌طور که در جدول ۱ در ردیف درجه معناداری مشاهده می‌شود، توزیع هیچ یک از داده‌ها نرمال نیست، زیرا $p < 0.05$ است؛ در نتیجه، از آزمون ناپارامتریک رتبه علامت‌دار ویلکاکسون جهت پاسخ به سؤال اول استفاده شد. تفسیر نتایج نیز با این فرض صورت گرفت که اگر تفاضل عدد حاصل از تعداد سؤالات هر شاخص ضربدر عدد ۳ یعنی امتیاز متوسط در مقیاس لیکرت (رزمجو و رئیسی، ۲۰۱۰) و دیدگاه شرکت‌کنندگان در مورد شاخص مدنظر، معنادار و براساس رتبه‌های منفی^۱

1. Based on negative ranks

باشد، می‌توان نتیجه گرفت که دیدگاه شرکت‌کنندگان در مورد شاخص مورد نظر مطلوب است. اما اگر اختلاف، معنادار نبوده و یا براساس رتبه‌های مثبت باشد، این دیدگاه مطلوب نیست. نتایج پاسخ به سؤال اول در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. آمار توصیفی و نتایج رتبه علامت‌دار ویلکاکسون جهت سنجش نظر دانشجویان درباره شاخص‌ها

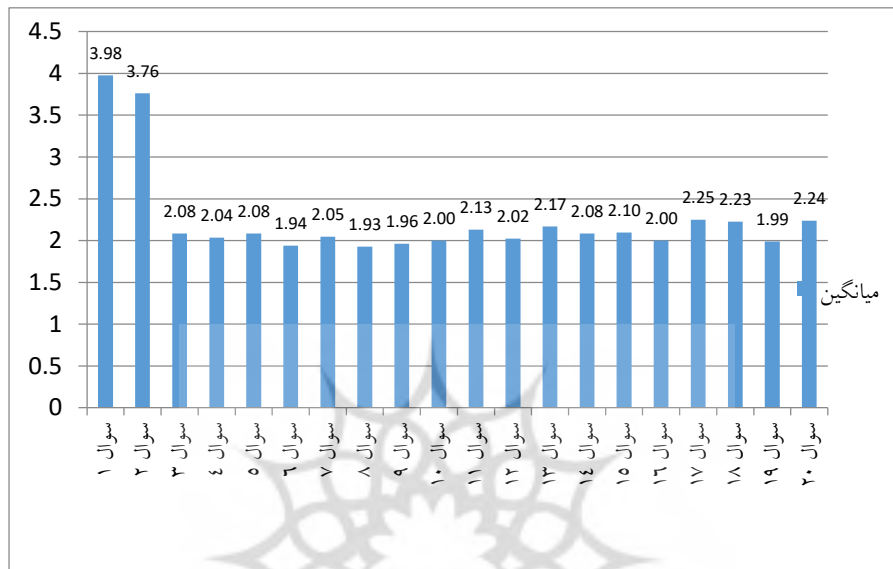
شاخص	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	میانه	Z	درجه معناداری
میزان در دسترس بودن منبع	۸۳	۷,۷۹	۱,۱۱	۸	-۷,۴۱ ^a	۰,۰۰
اقتصادی بودن منبع	۸۳	۲,۰۸	۰,۷۱	۲	-۶,۹۷ ^b	۰,۰۰
تطابق با اهداف آموزشی	۸۳	۴,۱۲	۱,۰۸	۴	-۷,۵۴ ^b	۰,۰۰
میزان ایجاد انگیزه یادگیری در مخاطب	۸۳	۳,۹۳	۱,۲۳	۴	-۷,۵۸ ^b	۰,۰۰
نکات فنی آموزشی کتاب	۸۳	۱۰,۱۰	۲,۰۳	۱۰	-۷,۸۸ ^b	۰,۰۰
تطابق با نیاز مخاطب	۸۳	۶,۰۳	۱,۵۱	۶	-۷,۷۲ ^b	۰,۰۰
مهارت‌های گنجانده شده در کتاب	۸۳	۶,۳۴	۱,۸۸	۶	-۷,۴۰ ^b	۰,۰۰
خلاقیت	۸۳	۴,۰۷	۱,۱۳	۴	-۷,۵۵ ^b	۰,۰۰

a. Based on negative ranks.

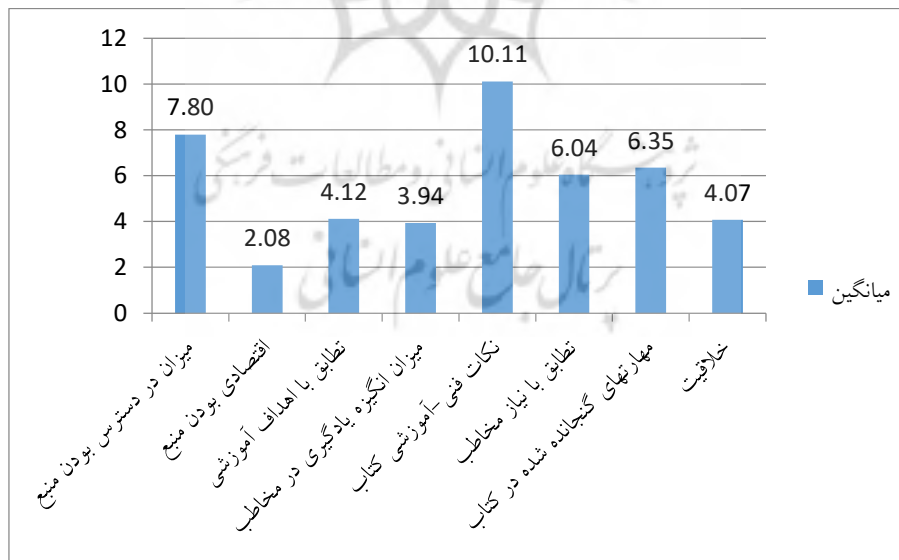
b. Based on positive ranks.

همان‌گونه که جدول ۲ نشان می‌دهد، شاخص نکات فنی آموزشی کتاب دارای بالاترین میانگین (۱۰/۱۰) و شاخص اقتصادی بودن منبع، دارای کمترین میانگین (۲/۰۸) می‌باشد. میانگین شاخص میزان در دسترس بودن منبع که ۷/۷۹ می‌باشد، حاکی از در دسترس بودن نسبی منبع است. همچنین همان‌طور که مشاهده می‌شود، آماره Z در همه متغیرها معنادار است، اما تنها در شاخص میزان در دسترس بودن، آماره Z بر اساس رتبه‌های منفی به دست آمده که نشان می‌دهد نظر دانشجویان تنها در مورد این شاخص به لحاظ آماری معنادار و مطلوب است. برای فهم بیشتر و بهتر

مطالب، میانگین پاسخ به هر سؤال در نمودار ۱ و به هر شاخص در نمودار ۲ گنجانده شده است.

نمودار ۱. مقایسه میانگین نمرات دانشجویان به هر یک از سؤالات

نمودار ۲. مقایسه میانگین نمرات دانشجویان به هر یک از شاخصها

۴. ۱. ۲. پاسخ سؤال دوم

به منظور تبیین دیدگاه مدرسان نسبت به کتاب انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر انتشارات سمت، نخست جهت تعیین نوع آزمون استنباطی (پارامتریک یا ناپارامتریک) آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی توزیع نرمال داده‌ها استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت سنجش توزیع نرمال داده‌های مدرسان

شاخص	میزان در دسترس بودن منبع	اقتصادی بودن منبع	تطابق با اهداف آموزشی	میزان ایجاد انگیزه یادگیری در مخاطب	نکات فنی-آموزشی کتاب	تطابق با نیاز مخاطب	مهارت‌های گنجانده شده در کتاب	خلاقیت
میانگین	۹,۰۰	۴,۶۶	۴,۳۳	۴,۳۳	۱۱,۰۰	۵,۶۶	۵,۶۶	۳,۶۶
انحراف معیار	۱,۰۰	۰,۵۷	۱,۱۵	۱,۱۵	۱,۷۳	۰,۵۷	۲,۰۸	۰,۵۷
آماره	۰,۱۷	۰,۳۸	۰,۳۸	۰,۳۸	۰,۳۸	۰,۳۸	۰,۲۹	۰,۳۸
درجه معناداری	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۱	۰,۰۰۰	۰,۰۰۱	۰,۰۰۰

همان‌طور که در جدول ۳ در ردیف درجه معناداری مشاهده می‌شود، توزیع هیچ‌یک از داده‌ها نرمال نیست، زیرا $p < 0.05$ است؛ در نتیجه، همانند سؤال اول، از آزمون ناپارامتریک رتبه علامت‌دار ویلکاکسون جهت پاسخ به سؤال دوم استفاده شد. نتایج در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. آمار توصیفی و نتایج رتبه علامت‌دار ویلکاکسون جهت سنجش نظر مدرسان درباره شاخص‌ها

شاخص	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	میانه	Z	درجه معناداری
میزان در دسترس بودن منبع	۳	۹,۰۰	۱,۰۰	۹	-۱,۶۰a	۰,۰۰

ادامه جدول ۴

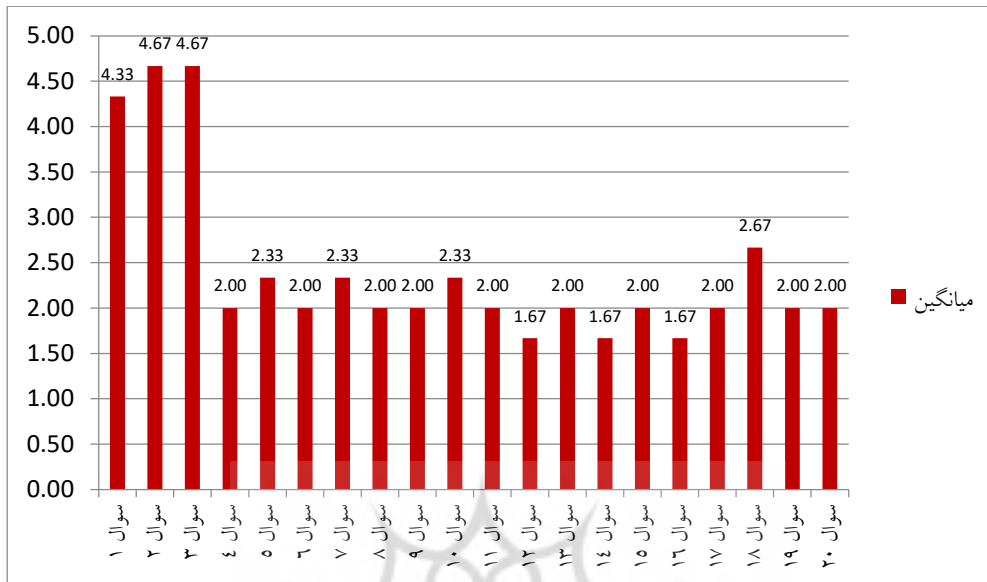
شاخص	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	میانه	Z	درجه معناداری
اقتصادی بودن منبع	۳	۴,۶۶	.۵۷	۵	-۱,۶۳a	۰,۰۰
تطابق با اهداف آموزشی	۳	۴,۳۳	۱,۱۵	۵	-۱,۶۳b	۰,۰۰
میزان ایجاد انگیزه یادگیری در مخاطب	۳	۴,۳۳	۱,۱۵	۵	-۱,۶۳b	۰,۰۰
نکات فنی آموزشی کتاب	۳	۱۱,۰۰	۱,۷۳	۱۲	-۱,۶۳b	۰,۰۰
تطابق با نیاز مخاطب	۳	۵,۶۶	.۵۷	۶	-۱,۶۳b	۰,۰۰
مهارت‌های گنجانده شده در کتاب	۳	۵,۶۶	۲,۰۸	۶	-۱,۶۰b	۰,۰۰
خلاقیت	۳	۳,۶۶	.۵۷	۴	-۱,۶۳b	۰,۰۰

a. Based on negative ranks.

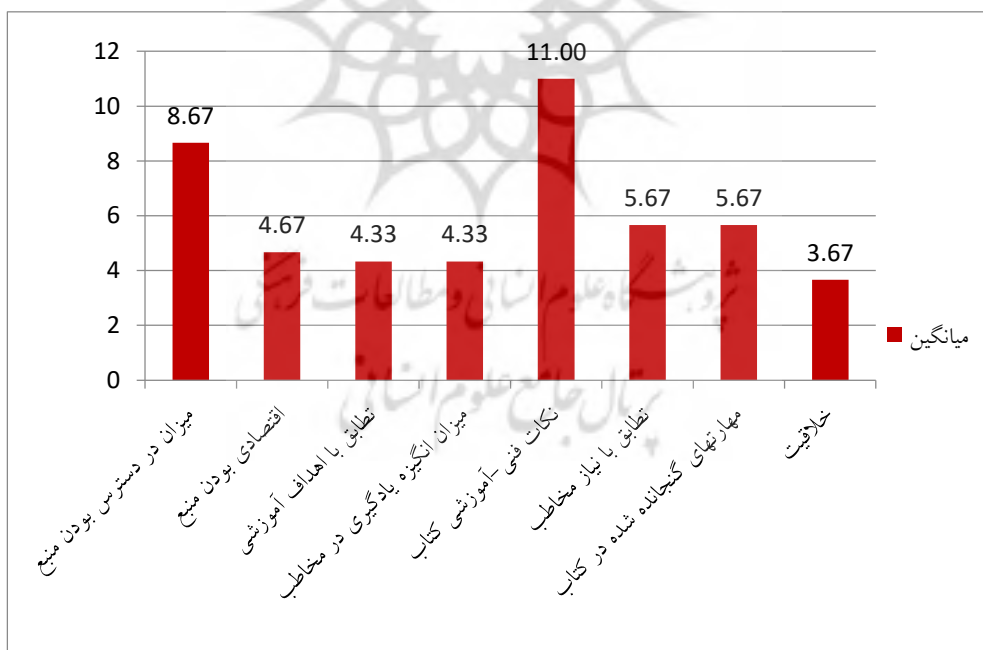
b. Based on positive ranks.

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، شاخص نکات فنی آموزشی کتاب، دارای بالاترین میانگین (۱۱/۰۰) و شاخص خلاقیت، دارای کمترین میانگین (۳/۶۶) می‌باشد. میانگین شاخص میزان در دسترس بودن منبع که ۹/۰۰ می‌باشد حاکی از در دسترس بودن نسبی منبع است. همچنین همان‌طور که مشاهده می‌شود، آماره Z در همه متغیرها معنادار است، اما تنها در دو شاخص میزان در دسترس بودن و اقتصادی بودن منبع، آماره Z براساس رتبه‌های منفی به دست آمده که نشان می‌دهد این شاخص‌ها به لحاظ آماری معنادار و مطلوب است.

برای فهم بیشتر و بهتر مطالب، میانگین پاسخ به هر سؤال در نمودار ۳ و به هر شاخص در نمودار ۴ گنجانده شده است.

نمودار ۳. مقایسه میانگین نمرات مدرسان به هر یک از سؤالات

نمودار ۴. مقایسه میانگین نمرات مدرسان به هر یک از شاخصها

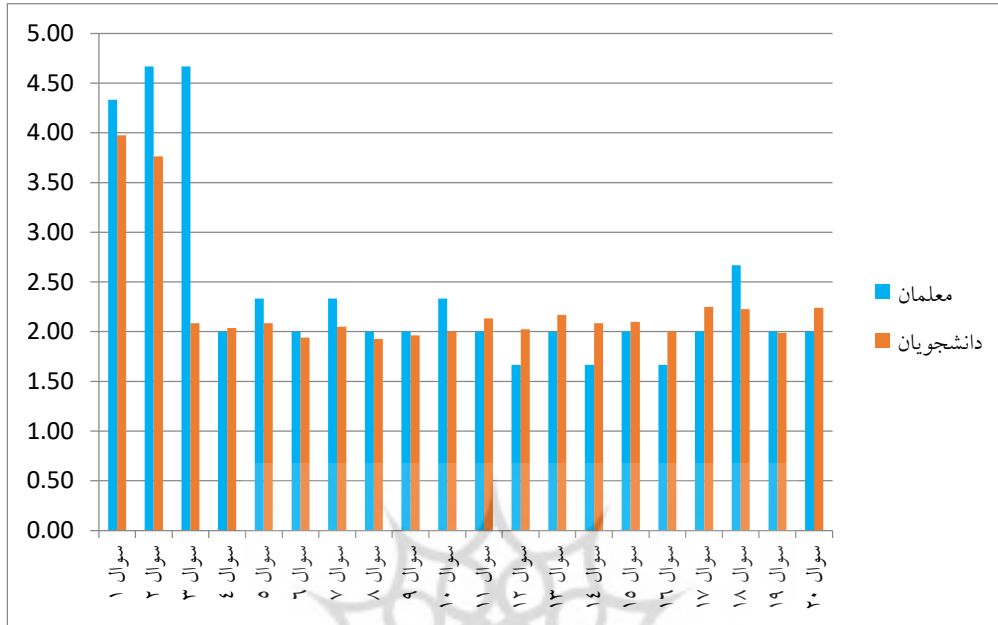
۴. ۱. ۳. پاسخ سؤال سوم

برای پاسخ به سؤال سوم و به منظور مقایسه نظرات دانشجویان و مدرسان، از آزمون ناپارامتریک من-ویتنی یو استفاده شد. نتایج در جدول ۵ ارائه شده است.

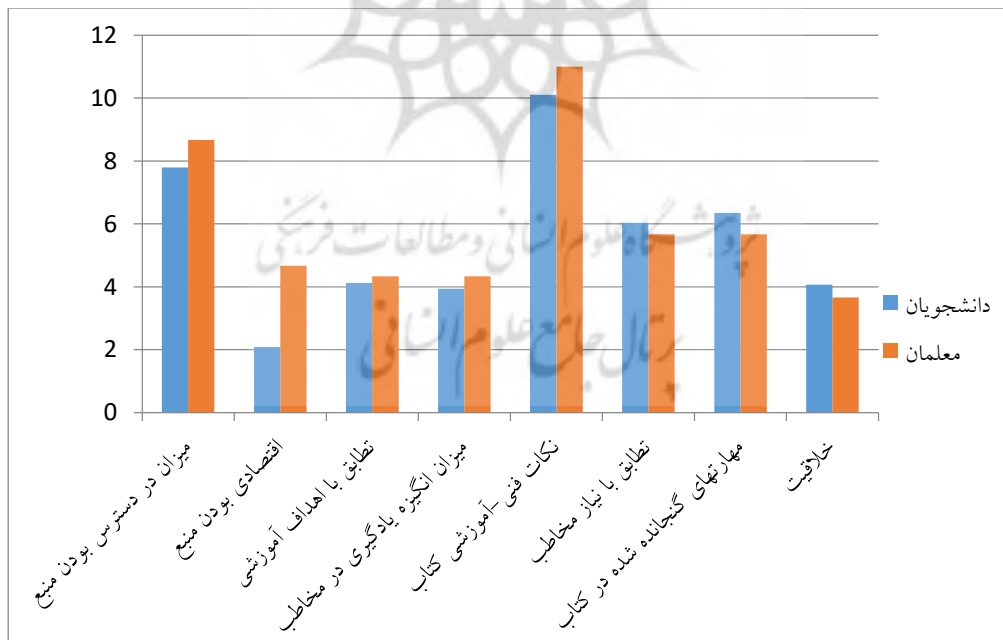
جدول ۵. نتایج آزمون من-ویتنی یو

درجه معناداری	Z	من-ویتنی یو	شاخص
۰۷.۰	۷۶.۱-	۵۲,۵	میزان در دسترس بودن منبع
۰۰.۰	۱۶.۳-	۰,۵	اقتصادی بودن منبع
۶۴.۰	۴۶.۰-	۱۰۵,۵	تطابق با اهداف آموزشی
۴۷.۰	۷۱.۰-	۹۵,۵	میزان ایجاد انگیزه یادگیری
۴۳.۰	۷۸.۰-	۹۱,۵	نکات فنی آموزشی کتاب
۵۴.۰	۶۰.۰-	۹۹,۵	تطابق با نیاز مخاطب
۴۹.۰	۶۷.۰-	۹۶	مهارت‌های گنجانده شده در کتاب
۴۸.۰	۶۹.۰-	۹۶	خلاقیت

با توجه به سطح معناداری آزمون من-ویتنی در جدول ۵، تنها در شاخص اقتصادی بودن منبع بین دانشجویان و مدرسان تفاوت معنادار وجود دارد و در سایر شاخص‌ها، اختلاف نظرها معنادار نیست. با توجه به تعداد دانشجویان و مدرسان شرکت‌کننده در این پژوهش و میانگین کسب شده در شاخص اقتصادی بودن منبع و با استفاده از مقایسه میانگین این شاخص، می‌توان به این نتیجه رسید که از نظر مدرسان کتاب/انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر انتشارات سمت اقتصادی‌تر است. برای فهم بیشتر و بهتر مطالب، میانگین پاسخ به هر سؤال در نمودار ۵ و به هر شاخص در نمودار ۶ گنجانده شده است.

نمودار ۵. مقایسه میانگین نمرات دانشجویان و مدرسان به هر یک از سؤالات

نمودار ۶. مقایسه میانگین نمرات دانشجویان و مدرسان به هر یک از شاخص‌ها

۴.۲. نتایج داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه نیمه‌ساخت‌مند

برای پاسخ به سؤال ۴ و تشریح و حصول اطمینان از نتایج حاصل از پرسش‌نامه، از یک مصاحبه نیمه‌ساخت‌مند نیز استفاده شد. محققان برای به‌دست‌آوردن اطلاعات لازم از شرکت‌کنندگان (مدرسان و ۱۵ نفر از دانشجویان)، شش سؤال پرسیدند و سپس پاسخ‌های شرکت‌کنندگان ضبط، پیاده، کدگذاری و مورد تحلیل محتوا واقع شدند. مفاهیم تکراری و الگوهای مشترک پاسخ‌ها شناسایی، کدگذاری، و نهایتاً «کمی‌سازی» (دورنی، ۲۰۰۷، ص. ۲۶۹) شد. پاسخ‌های دانشجویان در جدول ۶ و پاسخ‌های مدرسان در جدول ۷ ارائه می‌گردند.

جدول ۶. نتایج تحلیل مصاحبه دانشجویان

سؤال	پاسخ	فراوانی	درصد
۱. ضرورت دوره انگلیسی برای اهداف ویژه برای دانشجویان:	بله	۱۴	۹۳/۳۳
	خیر	۱	۶/۶۷
۲. مطابقت کتاب با نیازهای دانشجویان:	بله	۰	۰
	خیر	۱۵	۱۰۰
۳. کافی بودن زمان تدریس کتاب:	بله	۳	۲۰
	خیر	۱۲	۸۰
۴. نوع مهارت‌ها و اجزای زبانی تأکید شده در کتاب:	مهارت خواندن	۱۵	۱۰۰
	معنی کلمه	۸	۵۳/۳۳
	ترجمه	۶	۴۰
۵. نوع مهارت‌ها و اجزای زبانی که باید در کتاب مورد تأکید قرار گیرد:	مهارت مکالمه	۱۳	۸۶/۶۴
	گرامر	۱۲	۸۰
	تلفظ	۷	۴۶/۶۶
	ایجاد علاقه و نگرش مثبت	۲	۱۳/۳۴
۶. اشکالات کتاب با توجه به نیازهای دانشجویان:	عدم آموزش مهارت مکالمه	۱۲	۸۰
	عدم آموزش گرامر	۸	۵۳/۳۳
		۷	۴۶/۶۶

ادامه جدول ۶

سؤال	پاسخ	فراوانی	درصد
۶. اشکالات کتاب با توجه به نیازهای دانشجویان:	حجیم بودن کتاب متن‌های	۶	۴۰
	سخت و دشوار عدم هماهنگی	۶	۴۰
	سطح دانش زبانی	۱۲	
	کتاب با سطح دانشجویان		
	عدم تأکید بر مهارت تلفظ	۶	۴۰
	عدم هماهنگی موضوعات هر		
	درس	۶	۲۶/۶۶
	اشکالات ویراستاری	۴	۲۶/۶۶
	گنجانیدن متن‌های قدیمی	۴	۱۳/۳۴
	تأکید بسیار بر روی مهارت	۲	۱۳/۳۴
خواندن	۲		

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، اکثر دانشجویان، دوره انگلیسی برای اهداف ویژه را ضروری می‌دانستند و اظهار داشتند که کتاب براساس نیازهای آن‌ها نبوده، زمان تدریس با توجه به حجم کتاب کافی نیست، بیشتر بر مهارت خواندن در کتاب تأکید شده است. آن‌ها همچنین بر این عقیده بودند که مهارت مکالمه باید در کتاب مورد تأکید قرار گیرد و عمده‌ترین اشکال کتاب از نظر تقریباً نیمی از آن‌ها عدم آموزش مهارت مکالمه می‌باشد. طبق نتایج به‌دست آمده از مصاحبه، در مجموع دانشجویان نظر مطلوب و مساعدی در خصوص کتاب نداشتند.

جدول ۷. نتایج تحلیل مصاحبه مدرسان

سؤال	پاسخ	فراوانی	درصد
۱. ضرورت دوره انگلیسی برای اهداف ویژه برای دانشجویان:	بله	۳	۱۰۰
	خیر	۰	۰
۲. مطابقت کتاب با نیازهای دانشجویان:	بله	۰	۰
	خیر	۳	۱۰۰
۳. کافی بودن زمان تدریس کتاب:	بله	۲	۶۶/۶۷

ادامه جدول ۷

درصد	فراوانی	پاسخ	سؤال
۳۳/۳۳	۱	خیر	۳. کافی بودن زمان تدریس کتاب:
۱۰۰	۳	مهارت خواندن	۴. نوع مهارت‌ها و اجزای زبانی تأکید شده در کتاب:
۶۶/۶۷	۲	معنی کلمه	
۳۳/۳۳	۱	ترجمه	
۱۰۰	۳	مهارت مکالمه	۵. نوع مهارت‌ها و اجزای زبانی که باید در کتاب مورد تأکید قرار گیرد:
۱۰۰	۳	گرامر	
۱۰۰	۳	اشکالات ویراستاری	۶. اشکالات کتاب با توجه به نیازهای دانشجویان:
۱۰۰	۳	تأکید بسیار بر روی مهارت خواندن	
۱۰۰	۳	عدم آموزش گرامر	
۱۰۰	۳	عدم آموزش مهارت مکالمه	
۶۶/۶۷	۲	عدم هماهنگی سطح دانش زبانی کتاب با دانشجویان	

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، مدرسان، دوره انگلیسی برای اهداف ویژه را برای دانشجویان ضروری می‌دانستند، اظهار داشتند که کتاب براساس نیازهای دانشجویان طراحی نشده است، زمان تدریس با توجه به حجم کتاب کافی می‌باشد، بیشتر بر مهارت خواندن در کتاب تأکید شده است. همچنین، آن‌ها بر این عقیده بودند که مهارت مکالمه و آموزش دستور زبان باید در کتاب مورد تأکید قرار گیرد و عمده‌ترین اشکالات کتاب از نظر آن‌ها عدم آموزش مهارت مکالمه، اشکالات ویراستاری، تأکید فراوان بر روی مهارت خواندن و عدم آموزش دستور زبان می‌باشد. طبق نتایج به‌دست آمده از مصاحبه، در مجموع، مدرسان نیز نظر مساعدی در خصوص کتاب مورد ارزیابی نداشتند.

۴.۳. نتایج مشاهدات

به منظور بررسی دقیق‌تر مسئله و حصول اطمینان از صحت نتایج حاصله از پرسش‌نامه و مصاحبه، محققان هر سه کلاس انگلیسی برای رشته کامپیوتر را با استفاده از چک‌لیست مشاهده سودمندافشار و موثق (۲۰۱۶) مشاهده نمودند که نتایج آن در جدول ۸ ارائه می‌شود.

جدول ۸. نتایج مشاهدات کلاس‌های انگلیسی تخصصی برای رشته کامپیوتر

درصد	فراوانی	پاسخ	سؤال
۱۰۰	۳	مدرس آموزش زبان انگلیسی	۱. نوع مدرس (مدرس رشته زبان انگلیسی، مدرس محتوا، هر دو)
۱۰۰	۳	هر دو	۲. زبان مورد استفاده در کلاس (فارسی، انگلیسی، هر دو)
۱۰۰	۳	هر دو	۳. روش ارزیابی استفاده شده توسط مدرس (آخر ترم، در طول ترم، هر دو)
۱۰۰	۳	محلی (انتشارات سمت)	۴. کتاب‌های درسی و مواد آموزشی مورد استفاده (محلی، بین‌المللی، ارائه جزوه توسط مدرس)
۱۰۰ ۳۳/۳۳	۳ ۱	کار فردی دو نفره	۵. الگوی کار دونفره / گروهی (کار فردی / دونفره / گروهی)
۳۳/۳۳ ۰	۱ ۰	بین دانشجویان و مدرس بین دانشجویان	۶. تعامل کلاسی بین دانشجویان و مدرس، و یا بین دانشجویان
۱۰۰ ۱۰۰ ۳۳/۳۳	۳ ۳ ۱	مهارت خواندن واژگان تلفظ	۷. مهارت‌ها (خواندن، نوشتاری، شنیداری، گفتاری) و اجزاء زبانی (واژگان، دستور زبان، تلفظ) مورد تأکید در کلاس
۱۰۰ ۱۰۰	۳ ۳	نوشتن معانی لغات جدید ترجمه متن	۸. نوع تکالیف ارائه شده به دانشجویان توسط مدرس
۱۰۰	۳	روش دستور-ترجمه	۹. روش تدریس استفاده شده توسط مدرس (روش دستورترجمه، روش ارتباطی، ...)

همان‌طور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، همهٔ مدرسان، مدرس رشتهٔ زبان انگلیسی بوده و از هر دو زبان فارسی و انگلیسی در کلاس استفاده می‌کردند. آن‌ها دانشجویان را هم در طول ترم و هم در آخر ترم ارزیابی کرده و، با توجه به سیاست‌های آموزشی، کتاب *انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشتهٔ کامپیوتر* انتشارات سمت را تدریس می‌کردند. نوع تمرینات موجود در کتاب، بیشتر کار فردی را القاء می‌کرد. همچنین، دانشجویان و مدرس تقریباً تعامل کلاسی اندکی داشته و هیچ تعامل کلاسی در میان دانشجویان مشاهده نشد. تأکید اصلی کلاس بر مهارت خواندن و واژگان بود. به‌علاوه، تکالیف دانشجویان به نوشتن معانی لغات جدید و ترجمهٔ متن محدود بوده و روش تدریس به‌کار رفته در کلاس روش سنتی دستور-ترجمه بود.

۵. بحث

ارزیابی کتاب‌های موجود، نقاط ضعف و قوت آن‌ها را آشکار می‌سازد و به مدرسان کمک می‌کند تا بتوانند کتابی را انتخاب نمایند که نیازهای دانشجویان و انتظارات آن‌ها را برآورده می‌کند. پر واضح است که هر کتاب درسی دارای مزایا و معایب خاصی است و هیچ کتابی کامل نیست (کانینگ‌ورث، ۱۹۸۴). همان‌طور که قبلاً ذکر شد، پژوهش حاضر به ارزیابی ملاحظات عملی، مسائل موضوعی، سازگاری با اهداف، مسائل زبانی، مهارت‌ها و راهبردها، تمرینات، طراحی و محتوا و همچنین به تبیین نقاط قوت و ضعف کتاب *انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشتهٔ کامپیوتر* انتشارات سمت پرداخت که با توجه به نتایج حاصل از پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده، نتایج چهار سؤال پژوهش در این بخش مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. البته لازم به ذکر است، از آنجا که سؤال چهارم پژوهش، از ماهیت کیفی برخوردار بوده و نتایج آن با هدف بررسی عمیق‌تر و یافتن چرایی پاسخ‌های بخش کمی (سه سؤال اول پژوهش)، احصاء شد، بنابراین، یافته‌های این سؤال ناگزیر، در طی بحث مربوط به هر سه سؤال اول، به فراخور مطلب تلفیق و گنجانده شده است.

اولین سؤال مطالعه، بررسی دیدگاه‌های دانشجویان رشته کامپیوتر در مورد کتاب مذکور بود. در این رابطه، نتایج نشان داد که دانشجویان علیرغم این که دوره انگلیسی برای اهداف ویژه را در رابطه با رشته تحصیلی‌شان ضروری می‌دانستند، نظر مساعدی در مورد کتاب مربوطه نداشتند. با توجه به یافته‌های این مطالعه، از نظر دانشجویان، کتاب مذکور، تنها از نظر شاخص در دسترس بودن منبع (ملاحظات عملی) نسبتاً مناسب می‌باشد.

در خصوص سازگاری با اهداف آموزشی و تطابق با نیاز مخاطب، باید گفت که کتاب مورد بررسی از نظر شرکت‌کنندگان این اهداف را برآورده نمی‌کند. به علاوه، دانشجویان بر این باور بودند که کتاب با توجه به اهداف این دوره مناسب نبوده است. انگلیسی برای اهداف آکادمیک با انگلیسی برای اهداف ویژه کمی متفاوت است، اولی برای مقاصد علمی مانند توانایی خواندن و درک متون و مقالات مربوط به رشته تحصیلی دانشجویان فرا گرفته می‌شود، در حالی که دومی، به توانایی استفاده از زبان مقصد برای اهداف ارتباطی در موقعیتی خاص اشاره می‌کند. در مورد دانشجویان انگلیسی برای اهداف آکادمیک در ایران، کارشناسان امر جملگی بر این نکته اتفاق نظر دارند که این دوره‌ها به اهداف خود دست نیافته‌اند، بدین مفهوم که دانشجویان نمی‌توانند از دانش خود در دنیای واقعی، به‌عنوان یک کاربر واقعی زبان پس از فارغ التحصیلی استفاده کنند (طیب‌پور، ۲۰۰۵؛ حیاتی، ۲۰۰۸؛ فتحی، ۲۰۰۸؛ امیریان و توکلی، ۲۰۰۹؛ سودمند افشار و موثق، ۲۰۱۶؛ توکلی و توکل، ۲۰۱۸). یکی از دانشجویان در مصاحبه اظهار داشت که «این کتاب متناسب با نیازهای دانشجویان نیست و کمکی به یادگیری آن‌ها در حوزه زبان خارجه نمی‌کند، بلکه باعث ایجاد نوعی حس بی‌رغبتی و عدم تمایل در دانشجویان نسبت به درس می‌شود». بنابراین، با توجه به یافته‌های این مطالعه، می‌توان نتیجه گرفت که کتاب درسی مورد نظر براساس نیازهای دانشجویان طراحی نشده است و با اهداف دوره تحصیلی مطابقت ندارد. کانینگورث (۱۹۹۵) معتقد است که کتاب‌های درسی باید با نیازهای فراگیران مطابقت و با اهداف و مقاصد برنامه یادگیری زبان سنخیت داشته باشند. نتایج این

مطالعه، یافته‌های تاج‌الدین (۲۰۰۵)، بالغی‌زاده و رحیمی (۲۰۱۱)، اسلامی‌راسخ (۲۰۱۰)، وثوقی و همکاران (۲۰۱۳)، سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶) و توکلی و توکل (۲۰۱۸) را تأیید می‌کند که همگی نشان می‌دهند کتاب‌های انگلیسی برای اهداف آکادمیک در ایران براساس نیازهای مخاطبان و نیز براساس تجزیه و تحلیل نظام‌مند نیازهای دانشجویان طراحی نشده‌اند.

نتایج حاصل از بررسی پرسش‌نامه، همچنین نشان داد که کتاب مورد نظر در مورد مسائل موضوعی (موضوعات گنجانده شده در کتاب) جذاب و مهیج نبوده و براساس علائق آن‌ها نمی‌باشد. به منظور تهیه یک کتاب درسی مناسب برای دانشجویان، نکات و مسائل مختلف مانند دانش زمینه‌ای ایشان و سطح بسندگی زبانی آن‌ها باید مورد توجه قرار گیرد. با این حال، یافته‌های این مطالعه نشان داد که بسیاری از دانشجویان معتقد بودند که این کتاب در سطح دانش زبانی و یا بسندگی آن‌ها نیست. براساس چک‌لیست مشاهده که توسط محققان در طی مشاهده کلاس‌های انگلیسی تخصصی برای رشته کامپیوتر تکمیل شد (جدول ۶)، اغلب اوقات، مدرس، با توجه به سطح بسندگی پایین دانشجویان، به جز مواردی که برای دانشجویان قابل فهم بود مانند جملات امری ساده: *Please open your books Read this part, Listen to me, Do you have any questions?, Did you understand?* و غیره از زبان فارسی استفاده می‌کرد، نکته‌ای که یکی از دانشجویان دقیقاً در مصاحبه بیان کرد: «متن‌ها و موضوعات ارائه شده در کتاب با سطح دانش زبانی دانشجویان تناسب ندارد». بنابراین، در نظر گرفتن سطح دانش زبانی دانشجویان، نکته‌ای حائز اهمیت در تألیف کتب انگلیسی برای اهداف آکادمیک و ویژه می‌باشد که مؤلفان بایستی این نکته مهم را در نظر بگیرند.

مسئله مورد بررسی دیگر مربوط به مسائل زبانی و نکات فنی آموزشی کتاب بود. نتایج به‌دست آمده از پرسش‌نامه و مصاحبه نشان داد که دانشجویان از نظر ساختارهای دستور زبان انگلیسی و آموزش و تمرین تلفظ، از کتاب رضایت نداشتند. یکی از مصاحبه‌شونده‌ها اظهار داشت که «با توجه به اهمیت تلفظ، هیچ‌گونه تأکیدی

بر آن در کتاب نشده و دستور زبان که رکنی مهم در یادگیری زبان است اصلاً قید نشده است». همچنین نتایج حاصل از چک‌لیست مشاهده نشان داد که دستور زبان در کلاس تدریس نمی‌شد زیرا کتاب مورد ارزیابی، اساساً فاقد نکات آموزشی دستوری بود. کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف آکادمیک و ویژه باید شامل تمرین تلفظ و ساختارهای دستوری ضروری باشند (بالغی‌زاده و رحیمی، ۲۰۱۱). به‌علاوه، هیچ نظم منطقی در ارائه ساختارها از ساده به مشکل و بازیافت و تکرار ساختارها و واژگان در دروس بعدی وجود نداشت که یافته‌های بالغی‌زاده و رحیمی (۲۰۱۱) در این خصوص را تأیید می‌کند که معتقدند ساختارها و واژگان ساده باید زودتر و در دروس اول کتاب معرفی شوند تا این‌که دانشجویان در مواجهه با تعداد زیادی از ساختارهای جدید، دستپاچه و مضطرب نشوند.

از منظر طرح و خصوصیات فیزیکی کتاب باید گفت که کتاب تنها شامل تعداد معدودی عکس یا تصویر است. از آنجایی که طرح و خصوصیات فیزیکی کتاب، نقش مهمی در افزایش انگیزه فراگیران آن‌ها دارد به نظر می‌رسد که عدم رعایت این موضوع برای دانشجویان کسل‌کننده می‌باشد. همان‌گونه که بالغی‌زاده و رحیمی (۲۰۱۱) معتقدند، طرح کتاب می‌تواند نقش مهمی در جلب توجه دانشجویان و افزایش انگیزه آن‌ها داشته و یکی از فنون افزایش انگیزه و علاقه آن‌ها به‌شمار می‌رود، استدلالی که با نتایج مطالعه سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶) نیز مطابقت دارد. آن‌ها دریافته‌اند که طراحی فیزیکی کتاب‌های درسی انتشارات سمت و موضوعات و مطالب آن‌ها به اندازه کافی جذاب و مهیج نیستند. بنابراین، باید به این موضوع نیز در تألیف کتب درسی انگلیسی برای اهداف ویژه به‌طور اعم و در تجدید چاپ کتاب مورد ارزیابی در این مطالعه به‌طور اخص توجه کافی و وافی به‌عمل آید.

از لحاظ مهارت‌ها و راهبردهای موجود در کتاب نیز، دانشجویان نسبت به کتاب، نگرش منفی داشتند. به‌علاوه، یافته‌ها نشان داد که این کتاب بر مهارت خواندن، تأکید فراوانی دارد ولی راهبردهای خواندن را آموزش نمی‌دهد. همچنین کتاب، تأکیدی بر آموزش مهارت مکالمه که رکن اساسی در به‌کاربردن زبان انگلیسی برای ایجاد ارتباط

می‌باشد، ندارد. در تأیید این فرضیه، یکی از مصاحبه‌شونده‌ها اظهار داشت «کتاب مذکور، چیزی جز متن نیست و حاوی لغات بسیار سخت می‌باشد که این در یادگیری زبان انگلیسی فایده‌ای ندارد و تأکیدی بر مهارت مکالمه که در یادگیری زبان مهم است، نمی‌کند». طبق چک‌لیست مشاهده، در میان مهارت‌های زبان، مهارت خواندن بیشتر از همه مورد تأکید قرار گرفت و مهارت‌های دیگر مانند مهارت مکالمه و مهارت شنیداری نادیده گرفته شدند. همچنین، از میان اجزای زبانی مورد تأکید در کلاس، واژگان بود؛ با این حال، مدرس بر تلفظ صحیح نیز تأکید داشت. نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعات فاخر عجب‌شیر (۲۰۱۱)، طیب‌پور (۲۰۰۵) و رحیمی (۲۰۰۸) همسو می‌باشد که نشان می‌دهند برنامه‌های درسی زبان تخصصی در ایران به مهارت شنیداری و گفتاری توجهی نمی‌کنند و بین مهارت‌های چهارگانه یادگیری زبان تعادل وجود ندارد. البته نباید از این نکته مغفول ماند که لازم نیست همه برنامه‌ها و دروس انگلیسی با اهداف ویژه و آکادمیک بر هر چهار مهارت اصلی زبان و سه مهارت فرعی یا اجزاء زبان (دستور، واژگان و تلفظ)، تأکید و توجه یکسانی داشته باشند چرا که اساساً وجه تمایز انگلیسی با اهداف ویژه، یا زبان تخصصی همان خاص بودن و نیازمحور بودن آن می‌باشد که با توجه به اهداف برنامه‌های درسی و نیاز مخاطبان، برای بافت‌ها و رشته‌های مختلف، متفاوت است.

نتایج همچنین نشان داد که تمرینات و فعالیت‌های کتاب مورد ارزیابی، تنوع لازم برای به چالش کشیدن دانشجویان را ندارند. مشاهدات کلاسی نشان داد که مدرسین برای انجام تمرینات و فعالیت‌ها، بیشتر بر کار فردی متمرکز می‌شدند چرا که نوع فعالیت‌های گنجانده شده در کتاب شامل تمرینات صحیح/غلط، ترجمه و ارتباط واژگان مرتبط و مترادف بود. بنابراین، با توجه به ماهیت تمرین‌ها، هیچ‌گونه کار گروهی در کلاس مشاهده نشد. یکی از مصاحبه‌شونده‌ها اظهار داشت که «اکثر تمرین‌های کتاب در خصوص ترجمه و درک مطلب می‌باشد که برای به چالش کشیدن دانشجویان کافی نیست و به این دلیل، کلاس درس، اغلب برای ما خسته‌کننده می‌باشد». بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که وجود تمرین‌های متنوع برای

ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان بسیار مؤثر است. در تأیید این استدلال، اسکرسو^۱ (۱۹۹۱) بر این عقیده است که تنوع فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب‌های درسی می‌توانند در مفید بودن آنها تأثیرگذار باشند.

یافته‌ها همچنین نشان داد که کتاب مورد بررسی دارای اشکالات و ایرادات ویراستاری می‌باشد. یکی از دانشجویان در مصاحبه اظهار داشت که «ایرادات و نقایص ویراستاری اثر، قابل توجه است تا آنجا که برخی از لغات حتی با دیکته غلط نوشته شده‌اند که در این صورت روخوانی را برای یک زبان‌آموز غیربومی مشکل می‌کند و این کاستی می‌تواند از شأن یک کتاب درسی بکاهد» که اظهارات فرهادی (۲۰۰۵، ص. ۵) در این زمینه را تأیید می‌کند که معتقد است کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف ویژه انتشارات سمت «نامناسب، بی اثر و در بعضی موارد با خطاهای تایپی و نوشتاری و محتوایی دور از شأن تحصیلات دانشگاهی می‌باشد».

به نظر می‌رسد دلیل اصلی نامناسب بودن بسیاری از کتاب‌های درسی انگلیسی برای اهداف آکادمیک و ویژه عدم انجام نیازسنجی نظام‌مند قبل از تألیف آنهاست. بنابراین، طبق شواهد و قرائن به نظر می‌رسد که نویسندگان کتاب‌های درسی زبان تخصصی مخصوصاً مؤلفین کتب سمت، هنگام نوشتن مطالب، مخاطب هدف را در نظر نمی‌گیرند. به نظر می‌رسد که آنها از دستورالعمل‌های از پیش تعیین شده برای همه دوره‌ها و کتب پیروی می‌کنند. به عقیده سودمند افشار و موثق (۲۰۱۶)، کتاب‌های درسی انتشارات سمت بیشتر بر پایه حدس و نظر نویسندگان در مورد نوع مهارت‌ها و نیازهای زبانی مورد نیاز دانشجویان انگلیسی برای اهداف آکادمیک بوده و براساس روش‌های نظام‌مند نیازسنجی گردآوری و به رشته تحریر در نمی‌آیند. به علاوه، محتویات و قالب کتاب‌های درسی انتشارات سمت «سفارشی» و حاضری می‌باشند (ص. ۱۴۳).

دومین سؤال تحقیق، دیدگاه مدرسان انگلیسی تخصصی برای دانشجویان کامپیوتر را در مورد کتاب، مورد بررسی قرار داد. نتایج مطالعه، نشان داد که مدرسان نیز

1. Skierso

همچون دانشجویان، نظر مساعدی در مورد کتاب نداشتند. براساس نتایج، مدرسان، تنها در مورد اقتصادی بودن و در دسترس بودن منبع رضایت داشتند. در خصوص مواردی که در تشریح نتایج سؤال ۱ در بالا بدان اشاره شد، مدرسان انگلیسی برای اهداف ویژه نیز نظر دانشجویان را تأیید کردند. به علاوه، نتایج حاصل از مصاحبه حاکی از آن است که همه مدرسان در حالی که دوره انگلیسی برای اهداف ویژه را برای دانشجویان ضروری می‌دانستند، کتاب مورد بررسی را مطابق با نیاز دانشجویان نمی‌دانستند. برای مثال، یکی از مدرسان در مصاحبه اظهار داشت که، «اغلب کتاب‌های انگلیسی برای اهداف ویژه انتشارات سمت براساس نیازهای دانشجویان و دوره آموزشی نیست زیرا این کتاب‌ها فقط بر روی مهارت خواندن تأکید می‌کنند ولی یادگیری زبان انگلیسی فقط خواندن نیست». اشکالات کتاب نیز از نظر آن‌ها تأکید بیش از اندازه بر روی مهارت خواندن، عدم آموزش دستور زبان و عدم آموزش مهارت مکالمه بود.

سومین سؤال پژوهش حاضر به مقایسه دیدگاه مدرسان و دانشجویان در مورد کتاب پرداخت. براساس نتایج به دست آمده، بین نظرات دانشجویان و مدرسان در مورد ملاحظات عملی، موضوع، مهارت‌ها و راهبردها، تمرینات، طراحی و محتوای کتاب، تفاوت معناداری وجود نداشت. شرکت‌کنندگان، مدرسان و دانشجویان، نسبت به در دسترس بودن کتاب مورد بررسی، نگرش مثبت داشتند. به علاوه، به عقیده آن‌ها، تنها تمرکز کتاب بر روی مهارت خواندن، درک مطلب و تمرین درک مطلب بود. براساس چک‌لیست مشاهده، تعامل اندکی بین مدرس و دانشجو در کلاس وجود داشت و تقریباً هیچ تعاملی میان دانشجویان وجود نداشت، زیرا بیشتر وقت کلاس برای خواندن، ترجمه و انجام تمرین‌های درک مطلب صرف می‌شد. همچنین، مؤلف کتاب، نظم منطقی در مورد ارائه ساختارها و واژگان از ساده تا مشکل را در نظر نگرفته است. به علاوه، این کتاب توجهی به نیازهای زبانی یادگیرندگان نداشته است. همه شرکت‌کنندگان (مدرسان و دانشجویان) معتقد بودند که کتاب مورد بررسی، فاقد بخش آموزش دستور زبان می‌باشد. محققان بر این باورند که اگر برخی

از ساختارهای دستور زبان برای توانمندسازی دانشجویان در درک و تولید جملات دستوری در کتاب گنجانده شوند، به بهبود کیفیت آموزشی کتاب و برنامه درسی کمک خواهد کرد. همچنین، شرکت‌کنندگان نظر مساعد و مثبتی نسبت به موضوعات کتاب نداشتند، بدین معنا که محتوا براساس نیاز و دانش پس‌زمینه دانشجویان درجه‌بندی نشده است. در رابطه با مهارت‌ها و راهبردها، باید گفت که کتاب بیشتر بر روی مهارت خواندن متمرکز شده، اما سایر مهارت‌های زبان را نادیده گرفته است. به عبارت دیگر، کتاب مورد بررسی، توازن مناسب بین چهار مهارت زبان برقرار نکرده است که البته به نظر محققان، همان‌طور که قبلاً هم ذکر شد، شاید ضرورت چندانی برای این امر وجود نداشته باشد. شرکت‌کنندگان از فعالیت‌ها و تمرینات موجود در کتاب نیز راضی نبودند، زیرا تمرین‌ها، تنوع لازم برای به چالش کشیدن دانشجویان را نداشتند. همچنین، نتایج نشان داد که تمام شرکت‌کنندگان نسبت به طرح و خصوصیات فیزیکی کتاب نگرش منفی داشتند. از آنجا که این کتاب تعداد کمی عکس و تصویر در بر دارد، می‌تواند از علائق دانشجویان برای یادگیری بکاهد. نتایج مطالعه حاضر با یافته‌های مطالعه رزمجو و رئیسی (۲۰۱۰) که دیدگاه مدرسان و دانشجویان را بررسی کرد، مطابقت دارد. هر دو گروه شرکت‌کننده در مطالعه آن‌ها نیز نظر مساعدی در مورد کتاب انگلیسی برای اهداف ویژه انتشارات سمت نداشتند.

۶. نتیجه‌گیری و کاربردهای پژوهش

هدف از پژوهش حاضر، ارزیابی کتاب درسی انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر از دیدگاه دانشجویان و مدرسان زبان تخصصی رشته کامپیوتر و تفاوت بین این دو دیدگاه بود. هشتاد و سه دانشجو و سه مدرس انگلیسی برای اهداف ویژه رشته کامپیوتر در این مطالعه شرکت کردند. علاوه بر تکمیل پرسش‌نامه، از ۱۵ نفر از دانشجویان و هر سه مدرس، مصاحبه به عمل آمد. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین نظرات دانشجویان و مدرسان در مورد ملاحظات عملی، موضوع، مهارت‌ها و راهبردها، تمرینات، طراحی و محتوای کتاب، تفاوت معناداری وجود ندارد. دیدگاه کلی آن‌ها این است که کتاب درسی براساس

نیازهای دانشجویان طراحی نشده و با اهداف دوره تحصیلی مطابقت ندارد. این کتاب به‌رغم داشتن برخی شایستگی‌ها، عمدتاً بر مهارت خواندن تمرکز کرده و مهارت‌های دیگر از جمله مهارت مکالمه و دستور زبان را نادیده گرفته است. با توجه به نتایج مطالعه، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که یک کتاب درسی انگلیسی برای اهداف ویژه مناسب، باید براساس نیازهای دانشجویان طراحی شده باشد، به اندازه کافی مهیج و جذاب بوده و انگیزه دانشجویان را برای یادگیری زبان انگلیسی بالا ببرد، حاوی بخش‌های آموزش دستور زبان و تلفظ باشد، بر هر چهار مهارت زبان انگلیسی تأکید کند، شامل تمرین‌های متنوع برای به چالش کشیدن دانشجویان باشد، سطح دانش زبانی دانشجویان را در نظر بگیرد، با اهداف دوره تحصیلی مطابقت داشته و فاقد هرگونه ایرادات ویراستاری و نوشتاری باشد.

بنابراین، به طراحان برنامه‌های درسی، سرفصل‌ها و مطالب درسی دوره‌های انگلیسی با اهداف ویژه و آکادمیک برای بافت آموزش زبان تخصصی ایران توصیه می‌شود براساس یک نیازسنجی نظام‌مند و بررسی دقیق و هدفمند، نیازهای جامعه هدف مانند مواردی که در بالا بدان اشاره شد را در تألیف کتب زبان تخصصی مطمح نظر قرار دهند. مخصوصاً به مؤلف کتاب/انگلیسی تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر توصیه می‌شود، شاخص‌ها و مؤلفه‌های مورد ارزیابی در این مطالعه را، در چاپ‌های بعدی کتاب ارتقا داده تا برای آموزش دانشجویان، مفیدتر واقع گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود، مدرسان زبان تخصصی هم با مذاقه بیشتری، کتاب مورد استفاده در کلاس را انتخاب نمایند تا باعث افزایش بهره‌وری دروس زبان تخصصی شود.

کتابنامه

محمودی، م.، و احمدی صفا، م. (۱۳۹۳). ارزشیابی الگومحور کتاب‌های «انگلیسی برای اهداف خاص» (ESP). پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ۱۴ (۳۲)، ۱۱۳-۱۳۳.

میرزایی، ع. و طاهری، ف. (۱۳۹۴). بررسی و نقد کتاب انگلیسی هفتم از منظر مهارت دستوری: ارزیابی تغییرها. *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۵ (۳۶)، ۱۹۷-۲۱۴.

- Amirian, Z., & Tavakoli, M. (2009). Reassessing ESP courses offered to engineering studies in Ira. *English for Specific Purposes World*, 8(23), 1-13.
- Baleghizadeh, S., & Rahimi, A. H. (2011). Evaluation of an ESP textbook for the students of sociology. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(5), 1009-1014.
- Celce-Murcia, M. (2001). *Teaching English as a second or foreign language (3rd Ed)*. Boston: Heinle & Heinle.
- Cohen, B. (2008). *Medical terminology: An illustrated guide*. Maryland, MD: Wolters Kluwer Health / Lippincott Williams & Williams.
- Cunningsworth, A. (1984). *Evaluating and selecting EFL teaching material*. London, England: Heinemann.
- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing your course book*. Oxford, England: Heinemann.
- Dornyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics: Quantitative, qualitative and mixed methodologies*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Dudley-Evans, T., & John, M. J. (1998). *Developments in English for specific purposes: A multi-disciplinary approach*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Ebadi, S., & Naderifarjad, Z. (2015). Evaluation of EAP textbooks: A comparison between SAMT English for medical students and Oxford English for career. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*. 2(3), 133-149.
- Eslami-Rasekh, Z. R. (2010). Teachers voice vs. students voice: A needs analysis approach to English for academic purposes (EAP) in Iran. *English Language Teaching*, 3(1), 2-11.
- Fakher Ajabshir, Z. (2011). Evaluation of English for the students of management by Farhad Moshfeghi. *The Iranian EFL Journal*, 7(4), 72-91.
- Farhady, H. (2005). *25 Reflections on and directions for ESP materials development in SAMT*. Paper presented in the First National ESP/EAP Conference, Tehran, Iran.
- Fathi, V. (2008). *The importance of materials design in ESP and EST*. Paper presented in The Conference Titling Teaching and Literature, Islamic Azad University Roudehen, Iran.
- Hayati, A. M. (2008). Teaching English for special purposes in Iran. *Arts and Humanities in Higher Education*. 7(2), 149-164.
- Hutchinson, T., & Waters, A. (1994). *English for specific purposes*. Glasgow, England: Cambridge University Press.
- Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for specific purposes: A learning-centered approach*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

- Hyland, K. (2006). *English for academic purposes: An advanced resource book*. Abingdon, UK: Routledge.
- Karimi, S. (2006). *ESP textbook evaluation: English for the students of computer*. (Unpublished master's thesis). Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
- Maleki, A., & Kazemi, M. (2012). The Evaluation and comparison of two most widely used textbooks for teaching English to the Iranian students of medicine. *The Iranian EFL Journal*, 8(3), 70-93.
- Mazdayasna, G., & Tahririan, M. H. (2008). Developing a profile of the ESP needs of Iranian students: The case of students of nursing and midwifery. *Journal of English for Academic Purposes*, 7, 277-289.
- McGrath, I. (2002). *Materials evaluation and design for language teaching*. Edinburgh, England: Edinburgh University Press.
- Rahimy, R. (2008). ESP, an evaluation of available textbooks: Medical terminology, by Barbara Johnson Cohen. *ESP World*, 1(17), 1-16.
- Razmjoo, S. A., & Raissi, R. (2010). Evaluation of SAMT ESP textbooks for the students of medical sciences. *Asian ESP Journal*, 6(2), 108-150.
- Riazi, A. M. (2003). What textbook evaluation schemes tell us? A study of the textbook evaluation schemes of three decades. In W. A. Renandya. (Ed.), *Methodology and materials design in language teaching* (pp. 52-68). Singapore, Malaysia: SEAMEO Regional Language Centre.
- Richards J. C., & Schmidt, R. (2010). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics (4th Ed)*. Harlow, England: Pearson Education Ltd.
- Robinson, P. C. (1991). *ESP today: A practitioner's guide*. Hemel Hempstead, England: Prentice Hall International.
- Sheldon, L. (1988). Evaluating ELT textbooks and materials. *ELT Journal*, 37, 237-246.
- Silva, F. (2002). ESP teaching for learners in the health sciences field. *American Journal of Nursing*, 1, 35-40.
- Skierso, A. (1991). Textbook selection and evaluation. In M. Celce-Murcia (9th Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 432-453). Boston, Massachusetts: Heinle and Heinle Publishers.
- Soodmand Afshar, H. (2007). A critical evaluation of Interchange series (3rd Ed.) with a special focus on vocabulary strategies. *Research Journal in Humanities*, 8(21), 115-141.
- Soodmand Afshar, H., & Movassagh, H. (2016). EAP education in Iran: Where does the problem lie? Where are we heading? *Journal of English for Academic Purposes*, 22, 132-151.
- Tajeddin, Z. (2005). *English for business communication*. Paper presented in the First National ESP/EAP Conference, SAMT, Tehran, Iran.
- Tavakoli, M., & Tavakol, M. (2018). Problematizing EAP education in Iran: A critical ethnographic study of educational, political and sociocultural roots. *Journal of English for Academic Purposes*, 31, 28-43.

- Tayebipour, F. (2005). *The role of TEFL instructors vs. specific-field instructors in ESP/EAP teaching*. Paper presented in the First National ESP/EAP Conference, Tehran, Iran.
- Tomlinson, B. (2003). Developing principled frameworks for materials development. In B. Tomlinson (Ed.), *Developing materials for language teaching* (pp. 107-129). London, England: Continuum.
- Tomlinson, B. (2012). Materials development for language learning and teaching. *Language Teaching: Surveys and Studies*, 45(2), 143° 179.
- Vosoughi, M., Davodi, E., & Raftari, S. (2013). Investigating current status of English for academic purposes (EAP) in Iran; Revisiting ESP specificity continuum. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 2(3), 54-61.

پیوست ۱

شرکت کنندگان گرامی

پرسش‌نامه زیر برای تحقیق در مورد ارزیابی کتاب درسی طراحی شده است. لطفاً سوالات را با دقت بخوانید و با انتخاب یکی از گزینه‌ها ایده خود را بیان کنید.

عالی=۵، خوب=۴، متوسط=۳، ضعیف=۲ و خیلی ضعیف=۱

۱. تا چه اندازه کتاب موجود و در دسترس می‌باشد؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۲. تا چه اندازه مواد درسی و آموزشی می‌تواند به موقع در دسترس دانشجو قرار

گیرد؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۳. آیا کتاب درسی مقرون به صرفه است؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۴. اهداف کتاب تا چه حد با اهداف دوره تحصیلی مطابقت دارد؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۵. تا چه حد به نظر می‌رسد کتاب درسی با نگرش آموزشی گسترده‌تر هماهنگ

باشد؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۶. تا چه حد کتاب درسی برای مخاطبان مناسب می‌باشد؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۷. تا چه حد کتاب درسی حاوی الگوهای اساسی دستور زبان انگلیسی و واژگان

می‌باشد؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۸. تا چه حد وقوع و تکرار ساختارها و واژگان به تدریج از ساده به پیچیده‌تر

حرکت می‌کند؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۹. تا چه حد واژگان و ساختارهای جدید در درس‌های بعدی برای تقویت تکرار

می‌شوند؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۰. تا چه حد، موضوع درس شما را تشویق و علاقه‌مند می‌کند؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۱. تا چه حد، ترتیب سرفصل مطالب به‌طور منطقی تنظیم شده است؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۲. تا چه حد محتوای مطالب درسی براساس نیاز و اطلاعات زمینه‌ای دانشجویان

درجه‌بندی شده است؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۳. تا چه حد کتاب درسی، مهارت خواندن را آموزش می‌دهد؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۴. تا چه حد کتاب درسی، راهبردهای خواندن را آموزش می‌دهد؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۵. تا چه حد کتاب درسی، مهارت مکالمه را آموزش می‌دهد؟

الف) عالی ب) خوب ج) متوسط د) ضعیف ه) خیلی ضعیف

۱۶. آیا تمرینات و فعالیت‌ها به اندازه کافی برای به چالش کشیدن دانشجویان دارای تنوع می‌باشند؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۱۷. تا چه حد کتاب درسی جذاب و چشمگیر است؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۱۸. تا چه حد عکس‌ها و تصاویر در کتاب به شما انگیزه می‌دهد تا در مورد

موضوع بحث کنید؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۱۹. تا چه حد مطالب درسی به رشته شما مربوط می‌باشد؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

۲۰. تا چه حد محتوا براساس سطح پسندگی (سطح زبانی) دانشجویان درجه‌بندی

شده است؟

الف) عالی (ب) خوب (ج) متوسط (د) ضعیف (ه) خیلی ضعیف

پیوست ۲

سؤالات مصاحبه

۱. آیا دوره انگلیسی برای اهداف ویژه برای دانشجویان در رابطه با

رشته آن‌ها ضروری می‌باشد؟

۲. آیا کتاب ذکر شده براساس نیازهای دانشجویان است؟

۳. با توجه به حجم کتاب، آیا مدت زمان کلاس برای دانشجویان کافی

می‌باشد؟

۴. کدام مهارت‌ها و اجزای زبانی در کتاب تأکید شده است؟

۵. کدام مهارت‌ها و اجزای زبانی باید در کتاب تأکید شود؟

۶. اشکالات کتاب با توجه به نیازهای دانشجویان چیست؟

پیوست ۳

چکلیست مشاهده

۱. نوع مدرس (مدرس رشته زبان انگلیسی، مدرس محتوا، هر دو).
۲. زبان مورد استفاده در کلاس (فارسی، انگلیسی، هر دو).
۳. روش ارزیابی استفاده شده توسط مدرس (آخر ترم، در طول ترم، هر دو).
۴. کتاب‌های درسی و مواد آموزشی مورد استفاده (محلّی، بین‌المللی، ارائه جزوه توسط مدرس).
۵. الگوی کار دونفره / گروهی (کار فردی / دونفره / گروهی).
۶. تعامل کلاسی بین دانشجویان و مدرس، و یا بین دانشجویان.
۷. مهارت‌ها (خواندن، نوشتاری، شنیداری، گفتاری) و اجزاء زبانی (واژگان، دستور زبان، تلفظ) تأکید و کار شده در کلاس.
۸. نوع تکالیف ارائه شده به دانشجویان توسط مدرس.
۹. روش تدریس استفاده شده توسط مدرس (روش دستور-ترجمه، روش ارتباطی، و...).